

КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

Онищенко О.Ю.

студентка,

Науковий керівник: Сасіна І.О.

*кандидат психологічних наук, доцент,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ У ДІТЕЙ ЗІ ЗНИЖЕНИМ ЗОРОМ

Мотиваційна готовність – один з найважливіших компонентів психологічної готовності до навчання в школі, яка включає в себе достатньо розвинену потребу в знаннях, уміннях і бажання дитини їх вдосконалювати; без неї, на думку багатьох педагогів та психологів (Д. Б. Ельконін, Є. П. Ільїн, Н. Й. Гуткіна, О. М. Леонтьєв, І. П. Підласий, А. В. Мудрик, О. Я. Савченко та інші), не можливе успішне засвоєння шкільної програми, оскільки вона є джерелом внутрішнього потягу дитини до набуття знань, умінь і навичок.

Як зазначає Д. В. Солдатов [5] без такої готовності дитина, навіть якщо вона вміє читати і писати, не зможе добре вчитися, оскільки обстановка і правила поведінки в школі будуть для неї не комфортними і не зрозумілими. Тому мотиваційна готовність має не менше значення, ніж інтелектуальна.

Дослідження тифлопсихологів і тифлопедагогів (З. А. Грачова, М. І. Земцова, Т. П. Свиридюк, С. О. Покунтнева, Л. І. Солнцева) показали, що у дітей з порушеннями зорових функцій спостерігається низький рівень мотиваційної та емоційної готовності до шкільного життя.

Є. П. Синьова [4] вказує на те, що на зниження готовності дитини до школи впливають особливості розвитку даної категорії дітей. А саме:

- Не достатня загальна та пізнавальна активність, що впливає на повноцінний розвиток дитини та її прагнення до отримання нових знань.
- Періоди розвитку дітей з порушеннями зору не співпадають з періодами розвитку дітей з нормальним зором. Це неспівпадіння пов'язане з тим, що їм необхідно виробляти свої способи пізнавальної діяльності через збережені аналізатори.
- Диспропорційність психічного розвитку, яка проявляється у тому, що функції та сторони особистості, які менш страждають від відсутності зору (мовлення, мислення та ін.) розвиваються швидше, хоча і своєрідно; інші – більш повільніше (рухи, орієнтування в просторі).

За дослідженнями Т. П. Свиридюк, А. В. Турубарової [3; 6] у дітей зі зниженим зором виявлено, що повне усвідомлення змісту та значення навчальної діяльності часто виникає значно пізніше ніж у дітей з нормальним

зором, що пов'язано із зосередженням даної категорії дітей на процесуальній, а не на змістовій стороні здійснення даного виду діяльності.

Однією з характерних особливостей дітей зі зниженим зором, виявленою за дослідженнями тифлопедагогів (М. І. Земцової, В. З. Деніскіної, Т. М. Костенко, Т. В. Погорелової, Л. І. Солнцевої та інших) відмічається значне зниження пізнавальної активності та відставання у формування пізнавальних інтересів, що виникає в результаті негативного впливу зорової деривації. Як наслідок спостерігається скорочення кількості і якості уявлень про предмети та явища навколишньої дійсності і недостатньо сформовані пізнавальні мотиви навчальної діяльності, що без здійснення корекційної роботи перешкоджатиме успішному засвоєнню шкільної програми і призведе до зниження мотивації до навчальної діяльності в цілому.

Однією з характеристик мотиваційної готовності до навчання в школі є її ієрархічна структура, тобто домінування однієї з груп мотивів: соціально-рольових (зовнішніх), або навчальних (внутрішніх). Так, Л. І. Божович пише: «Тільки в дошкільному віці починає виникати супідрядність мотивів, заснована на свідомо прийнятому намірі, тобто на домінуванні такого роду мотивів, які здатні спонукати діяльність дитини всупереч існуючим у неї безпосереднім бажанням» [1, с. 235].

Дослідження Д. В. Солдатова [5] ієрархічної структури мотиваційної готовності, на основі мотивів навчальної діяльності дошкільників показало, що: у дітей 4-5 років основними є соціальні і ігрові мотиви, а в 6-7 років ще додаються пізнавальні і мотиви домагань. Це пов'язано з появою в старших дошкільників внутрішньої позиції школяра, яка передбачає прагнення отримати новий соціальний статус учня та для якої характерна така ієрархічна структура мотиваційної сфери, у якій домінуючими є пізнавальні мотиви, а специфічні для цього віку ігрові мотиви поступово витісняються і згодом зникають.

Як показують дослідження А. В. Турубарової [6], в старшому дошкільному віці у дітей з порушеннями зору структура мотивів не набуває такої стійкості, як у дітей з нормальним зором. Домінуючі мотиви можуть часто змінюватись внаслідок появи нового, більш сильнішого стимулюючого фактора.

Проте, до кінця дошкільного віку у дітей зі зниженим зором частіше відмічається домінуючі ігрові мотиви, ніж у дітей з нормальним зором, що пов'язано із затримкою у формуванні ігрової діяльності.

С. О. Покутнєва, Т. П. Свириднюк, А. В. Турубарова [2; 3; 6] виділяють такі особливості мотиваційної готовності старших дошкільників зі зниженим зором:

- Неусвідомленість мотивів вступу до школи. Серед дітей зі зниженим зором значно частіше спостерігається тенденція до не усвідомлення причин вступу до школи, внаслідок безумовного прийняття цього факту від дорослих як життєвої необхідності.

- Відсутність або не достатня кількість уявлень про зміст та призначення шкільного навчання.

- Нестійкість мотиваційного процесу. Мотиваційна сфера дошкільників зі зниженим зором є недостатньо стійкою і часто піддається змінам внаслідок впливу зовнішніх факторів.

- Переважання в структурі мотивації зовнішніх мотивів. Для дітей зі зниженим зором є досить вагомою соціальна взаємодія, підпорядкування авторитету батьків, тому зовнішні мотиви часто визначають мотиваційну спрямованість даної категорії дітей.

- Не достатня сформованість внутрішньої позиції школяра. Дане новоутворення формується наприкінці старшого дошкільного віку і відображує готовність дитини прийняти на себе нову соціальну роль. Проте серед дітей зі зниженим зором визначається не достатня сформованість даного новоутворення, що обумовлено проявами тривоги, зниженням самооцінки та самоконтролю.

Таким чином мотиваційна готовність є складним та важливим компонентом психологічної готовності до навчання в школі, який забезпечує самостійність та усвідомленість навчальної діяльності. Проте серед дітей зі зниженим зором формування мотиваційної готовності має певні труднощі, що пов'язані з особливостями психофізичного розвитку даної категорії дітей.

Список використаних джерел:

1. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л. И. Божович. – М.: Просвещение, 1968. – С. 122-285.
2. Покутнева С. О. Развитие навчальних можливостей сліпих і слабоворих учнів молодших класів / С. О. Покутнева. – К.: Інститут дефектології АПН України, 1996. – С. 5-7.
3. Свиридчук Т. П. Подготовка слабовидящих детей к школе: учебное пособие / Т. П. Свиридчук; НИИ педагогики УССР. – К.: Радянська школа, 1984. – 95 с.
4. Синьова Є. П. Психолого-педагогічні особливості навчальної діяльності дітей з глибокими порушеннями зору / Є. П. Синьова // Наукові записки: Збірник наукових статей Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2002. Вип. 42. – С. 193-201.
5. Солдатов Д. В. Диагностика мотивационной готовности к обучению в школе (учебно-методическое пособие) / Под ред. В. Г. Колесникова. – Обнинск, Изд-во «Принтер», 2001. – С. 8-41.
6. Турубарова А. В. Психолого-педагогічні чинники формування мотивації навчання учнів спеціальних шкіл / А. В. Турубарова // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. Серія психологічна. – Одеса, 2013. – № 4(30). – С. 285-291.